

BROYTA FYRI AT VARÐVEITA

Orku- og umhvörvisætlan Javnaðarfloksins 2019-2023

BROYTA FYRI AT VARÐVEITA

Vit menniskju skulu í øllum lutum ganga inn í natúrligu vistskipanina og bara seta góð spor eftir okkum. Umhvørvispolitikkur byggir á samhaldsfesti millum lond og ættarlið, og tí meta vit tað sum eina skyldu, at vit javnaðarfólk ganga á odda. Vit mugu broyta fyri at varðveita. Í hesum skjali vísa vit á, hvat Javnaðarflokkurin ætlar at broyta í komandi valskeiði.

1 CO2 útlátið má niður

Vitdálka illa í Føroyum samanbórið við onnur lond. Sambært Umhvørvisstovuni stavar umleið ein triðingur av samlaða føroyska CO2 útlátinum frá privatum brúkarum, t.e. frá húsarhaldum, akførum og el-og hitaframleiðslu. Ein stórur partur av útlátinum stendst av óneyðugari nýtslu, umframt at vit keypa nógvar vørur og mat, sum vit tveita burtur. At minka tilfeingisnýtisluna snýr seg tískil í stóran mun um at broyta hugburð. Høvuðsmálið er greitt, nýtslan má niður:

- Oljan er stóri syndarin. Mett verður, at meiri enn 90 % av føroyska útlátinum stavar beinleiðis frá orkuframleiðslu úr olju. Minkar oljunýtslan, minkar útlátið sostatt eisini. Men tað er eisini dýrt at nýta so nógva olju, og skiftandi oljuprísurin er ein orsök í sjálvum sær. T.d. hækkaði innflutningsvirðið á olju úr 650 mió.kr. í 2016 upp í 950 mió.kr. í 2017, sum er ein hækking á 300 mió.kr. eftir einum ári. Umleið helvtin av oljunýtsluni er á landi, meðan restin er á sjónum. Leggja vit orkunýtsluna á landi um til varandi orkukeldur, spara vit hundradtals milliónir hvørt ár – og minka útlátið

nógv. Inntøkurnar frá eini móguligari oljuvinnu skulu fara beint til menning og gransking í varandi orku, og til útbygging av varandi orkuskipanum í Føroyum.

- Orkunýtslan hjá sethúsum og bygningum er ofta óneyðuga stór. Tí er ein nýggj bygningsskunngerð komin undir verandi samgongu, har dentur verður lagdur á, at hús og bygningar verða bjálvað og bygd soleiðis, at munandi minni orka verður brúkt til hita- og elnýtslu.
- Kanningar vísa, at umleið 20 % av matvørunum, vit keypa, enda í ruskspannini. Tað er óneyðugt fyri brúkaran og ringt fyri umhvørvið, tí matvøruframleiðsla er sera orkukrevjandi. Javnaðarflokkurin vil tí virka fyri, at enn størri dentur verður lagdur á at burturbeina matoyðsl. Hetta kann gerast við fleiri kunningarátøkum til brúkaran, men eisini við at fáa matvøruhandlar at koma við tiltøkum fyri at selja nøgdir, sum hóska seg til húsarhaldið.

Bakgrund:

Í 1993 tóku Føroyar undir við Altjóða Veðurlagssáttmálanum, sum 154 statir undirskrivaðu á ST toppfundi í Rio de Janeiro árið fyri. Sáttmálin ásetur m.a., at lond skráseta og minka sítt útlát av veðurlagsgassum. Við tíðini er vorðið greitt, at tað bæði skulu stórar politiskar avgerðir og smærri einfaldar tillagingar í gerandisdegnum til, skulu vit megna at minka útlátið. Fleiri ES- og Norðurlond hava megnað hetta. Støðan í Føroyum er tó ein onnur: útlátið er hækkað seinastu 30 árin.

Saman við samgonguni hevur Javnaðarflokkurin tó virkað fyri, at tað skal loysa seg hjá føroyingum at velja grønar loysnir til upphiting og ferðslu. Og umstøðurnar at menna Føroyar á grønu kósini hava neyvan verið betri, enn tær eru nú. Fíggjarliga ráсарúmið er stórt, ferð er komin á grøna orkuskiptið, og umhvørvisliga tilvitið millum fólk í Føroyum er vaksandi. Við nýggju Orkupolitisku Ætlanini hava vit eisini fingið ítøkiligboðuppá, hvussuorkuframleiðslan í 2030 kann verða so gott sum 100 % grøn, og hvussu nógv tað kostar. Tí er tað júst nú, at vit skulu taka enn fleiri stig á leiðini at gera Føroyar so grønar, sum komandi ættarlið hava uppiborið.

2 Ferðsla

Ferðslan í Føroyum er orsök til omanfyri 10 % av CO₂ útláti okkara. Føroyar eru annars sera væl eignaðar til el-bilar, av tí at fjarstøðan millum býgd og bý er so stutt. Tí er lætt at seta nógv mikið av løðingarstøðum upp kring oyggjarnar.

Harumframt hóska støðuga veðrið væl til el-bilin. Hesi átøk skulu setast í gildi:

- Fleiri parkeringspláss til el-bilar.
- MVG frítøkan fyri keyp av el-bili skal halda fram.
- Stuðuls- ella lánskipanin til uppsetan av privatum løðingarstøðum skal halda fram.
- Dieselbilar dálka nógv meiri enn bensinbilar. Vit skulu minka um talið á dieselbilum við serligum upphøggingarstuðli og seta forboð fyri nýsølu av diesel- og bensinbilum seinast í 2030.
- Farið verður undir at skifta verandi bygdaleiðir út við meiri umhvørvisvinarligar bussar. Hetta skal gerast so líðandi til 2030, tá allir bussar hjá bygdaleiðum skulu vera umhvørvisvinarligir.
- At differentiera prísir á el, soleiðis at eitt nú el til el-bilar og hitapumpur er bíligari, er avgerandi í hesum sambandi.

Bakgrund:

At eiga ein bil er fyri flestu føroyingar ein fortreyt fyri at fáa gerandisdagin at hanga saman. Men bilar dálka: ferðslan á landi er orsök til omanfyri 10 % av CO₂ útláti okkara. Ein ítøkiligur trupulleiki, sum vit beinanvegin kunnu fara undir at loysa, er dieselbilar. Dieselbilar dálka væl meiri enn vanligir bensinbilar. Ein meting er, at tað í 2040 fara at doyggja umleið 174.000 fólk kring heimin orsakað av

dálkingini frá dieselbilum í stórbýum, um einki verður gjørt við trupulleikan. Tí vil Javnaðarflokkurin, at vit í fyrsta lagi í 2025, og í seinasta lagi í 2030 seta eitt forboð í verk fyri nýsølu av diesel- og bensinbilum. Fram til ta tíð fara vit undir at minka um talið á dieselbilum við t.d. at bjóða serligan upphøggingarstuðul til gomul akfør.

Tilsamans vóru góð 28.600 akfør skrásett í Føroyum fyrsta októbur í 2018. Men einans umleið 100 av teimum vóru el-bilar. Føroyar eru annars sera væl egnaðar til el-bilar, av tí at fjarstøðan millum bygd og bý er so stutt. Tí er lætt at seta nóg mikið av løðingarstøðum upp kring oyggjarnar. Harumframt hóskar støðuga hitalagið væl til battaríið hjá el-bilum. El-bilar eru eisini ein betri valmøguleiki enn aðrir vetnisbilar, tí orkunýtslan til vetnisbilar er umleið 3-4 ferðir størri enn til el-bilar.

Javnaðarflokkurin vil virka fyri, at tað skal loysa seg hjá føroyingum at velja grønar loysnir til ferðslu. Tí skal MVG frítøkan fyri at keypa nýggjan el-bil halda fram, eins og uppskotið um at gera mun á prísnum á el, soleiðis at el til el-bilar og hitapumpur framhaldandi verður bíligari.

Ein onnur grøn loysn er eisini at stuðla undir, at fólk rustviðgera og viðlíkahalda bilin so leingi sum gjørligt. Kanningar í Danmark vísa nevniliga, at tey flestu skifta bil alt ov ofta í mun til livitíðina hjá nýggjum bilum. Eini 10-15 tons av CO₂ verða nýtt til at framleiða ein nýggjan bil, men ein vanligur bilur á donsku vegunum hevur eitt miðal útlát á umleið 3 tons av CO₂ um árið. Við øðrum orðum skal ein koyra sera nóg

við bilinum, áðrenn tað umhvørvisliga loysir seg at keypa nýggjan. Sambært tankasmiðjuni Concito skal ein bilur við 14 km/litur nýtslu koyra heilar 25.000 kilometrar um árið, fyri at tað skal loysa seg at keypa ein nýggjan bil.

3 Endurnýtsla

Vit framleiða meira og meira burturkast. Í dag verður mesta av tí brent – millum 65 og 70 %, meðan einans eini 10 til 20 % verða endurnýtt. At endurnýta burturkast er eisini ein máti at avmarka dálking og nýtslu yvirhøvur. Tí gera vit hesi átøk:

- Í 2030 endurnýta vit í minsta lagi 40 % av burturkastinum.
- Við nýggja biogassverkinum hjá Bakkafrósti og landbúnaðinum ber til at sleppa av lívrinnið burturkast frá húsarhaldum. Hetta skal tó fyrireikast gjølla og í samskipti við Bakkafrósti. Vit fara undir hesar fyrireikingar beinanvegin.
- Fleiri innsavningarstøð til burturkast verða sett upp í tøttum bústaðarøkjum. Øll innsavningarstøð skulu taka ímóti pappi og pappíri, plasti, metalli, glasi og lívrinum burturkasti. Ein nýggj kunngerð skal tryggja, at útstykkingar til fleiri bústaðir (+30) skulu hava eitt serstakt pláss avmerkt til innsavningarstøð.
- Verandi pantskipan verður broytt, soleiðis at hon eisini fevnir um fleiri plastfløskur frá djúsi og vatni. Her kunnu vit fylgja donsku pantskipanini.

- Tað skal vera møgult at senda bæði bleytt og hart plast til endurnýtslu allastaðni í Føroyum.
- Betrast skal um kunningina við kunningarátøkum, soleiðis at vit øll gera meira burturúr at skilja burturkast. Royndir aðrastaðni vísa, at kunningarátøk og tilfar til børn og ung eru serstakliga munagóð fyri at skapa hugburðsbroyting.

Bakgrund:

Sambært Heimsbankanum fer nøgdnin av burturkasti í heiminum at vaksa við 70 % fram til 2050. Urbanisering og fólkavøkstur gera, at vit tey næstu 30 árini fara at síggja ein vøkstur úr 2,01 milliardum tonsum upp í 3,4 milliardir tons av burturkasti kring heimin. Tað er serliga í háinntøkulondum, at nógv rusk verður framleitt, tí hóast okkara partur av heiminum einans umboðar 16 % av heimsins fólki, framleiða vit meira enn ein triðing av heimsins burturkasti.

Vit framleiða eisini nógv burturkast í Føroyum. Í 2016 framleiddu vit næstan 52.000 tons av burturkasti. Tað mesta av tí er húsarhaldsburturkast, sum verður brent - harímillum eisini nógvur matur, sum ikki verður etin. Vit brenna millum 60-70 % av okkara burturkasti. Millum 10-20 % verður tyrvt, og tað sama er galdandi fyri endurnýtslu. Eini 2-3 % av burturkastinum er serliga dálkandi og verður sent av landinum til serliga viðgerð. Samanumtikið er samlaða nøgdnin av burturkasti økt við umleið 8.000 tonsum frá 2012 til 2016, og hetta er ein øking á umleið 18 %. Nøgdnin av burturkasti, ið verður endurnýtt, er lutfalsliga økt mest

hesi árini, frá umleið 6.000 tonsum í 2012 til umleið 8.500 tons í 2016. Hetta er ein øking á 41 %.

Hóast vit eru farin at senda meira av okkara burturkasti til endurnýtslu, hava vit framvegis langt eftir á mál. Onnur Norðurlond og evropeisk lond megna at endurnýta nógv meira av sínum burturkasti, enn vit gera. Javnaðarflokkurin setur sær sum mál, at vit í 2030 megna at endurnýta í minsta lagi 40 % av okkara burturkasti. Hetta skal gerast við at tryggja øllum húsarhaldum møguleikan at sleppa av við lívrunnið burturkast og annars at dagføra verandi endurnýtslumøguleikar fyri papp, pappír, plast og metall, soleiðis at øll húsarhald sleppa av við hetta á ein skynsaman hátt. Harumframt er avgerandi at seta í verk fleiri kunningarátøk - serliga fyri børn og ung - fyri at fremja neyðugu hugburðsbroytingina.

4 Avmarka plastnýtslu

Alt størri nøgdir av plasti eru í náttúruni - bæði á landi og í sjónum. Tað er til ampa fyri bæði fisk og fugl, men eisini fyri náttúruna sjálva, tí tað tekur langa tíð at niðurbróta plastið. Tað vil Javnaðarflokkurin broyta. Tí skulu vit hava:

- Forboð fyri ymiskum sløgum av einnýtisplasti, til dømis súgvirørum, plastkoppum og øðrum einnýtisborðbúnaði.
- Greið mál fyri, at plast skal endurnýtast, tá hetta ber til, og eitt undirstøðukervi, sum megnar hetta.

- Hægri avgjald á innkeypsposar, og forboð móti einnýtisposum úr plasti.
- Hægri avgjald á vatnfløskur. Vit hava gott kranavatn í Føroyum. Men vit keypa eisini nógv vatn í fløskum, sum ofta enda í náttúruni.
- Avgjöld á drekki- og matvørur, sum verða keyptar út við, har plast verður nýtt sum innpakking (t.d. kaffikoppar við loki, ella matur innpakkaður í plast). Ein partur av avgjöldunum skulu koyrast í ein grunn, sum kann veita stuðul til grønar verkætlanir.

Bakgrund:

Plast er eitt frálíkt, slitsterkt tilfar við alskyns neyðugum hentleikum. Men vit hava alt ov nógv av tí, og ein alt ov stórir partur endar í náttúruni, har tað bæði er til ampa fyri fugl og fisk og eisini endar sum mikroplast. Árliga framleiðslan av plasti í heiminum er vaksin úr 15 milliónum tonsum í 1964 í heilar 311 milliónir tons í 2014. Væntandi er, at framleiðslan verður tvífaldað longu í 2030 og fýra ferðir so stór í 2050. Serfrøðingar meta, at samanlagt eru heili 150 milliónir tons av plasti endað í havinum, og at tað árliga fara átta milliónir tons av plasti í havið. ST hevur tí staðfest, at vit hava eina moralska skyldu til ikki at dálka høvini meira við plasti.

Í dag verða áleið seks % av heimsins oljunýtslu brúkt til plastframleiðslu, sama nøgd sum verður brúkt í altjóða flogferðsluni. Vit endurnýta eisini alt ov lítið av plastinum. Heili 40 ár eru liðin, síðani fyrsta altjóða endurnýtslu-merkingin varð ment, men vit endurnýta

einans 14 % av tí plasti, sum vit brúka til pakkartilfar. Avbjóðingin við at endurnýta plast er millum annað, at tað eru alt ov nógv ymisk plastsløg til, og at nógv teirra hava so ringa góðsku ella eru so mikið samansett, at tey ikki egna seg til endurnýtslu. Tí er neyðugt at menna altjóða standardir til marknaðin, soleiðis at alt plast á marknaðinum hevur teir eggleikar, sum skulu til, fyri at tað kann endurnýtast fleiri ferðir. Tá plast verður framleitt, skal tað tískil framleiðast til at kunna endurnýtast, og ikki til at gerast burturkast.

Sjálvi framleiða vit sera lítið av plasti í Føroyum, og tað mesta vit brúka er innflutt sum posar, pakkartilfar, fløskur og einnýtisbúnaður. Tí er avmarkað, hvat vit kunnu gera fyri at minka um altjóða framleiðsluna og dálkingina frá plasti. Javnaðarflokkurin vil tó virka fyri, at vit gera tað, vit kunnu við at avmarka nýtsluna av óneyðugum plasti so sum einnýtisplast, ymisk sløg av pakktilfari, plastfløskur og beriposar. Harumframt ber til at flyta nýtsluna burtur frá plasti við at seta ymisk forboð ella avgjöld á óneyðugt plast so sum súgvirør, einnýtisborðbúnað úr plasti og tunnar plastposar.

5 Orkunýtsla á sjónum

Fiski- og flutningsflotin er orsök til meira enn helvtina av okkara orkunýtslu og CO2 útláti. Nógv kann gerast fyri at minka um útlátið og oljunýtsluna. IMO hevur júst samtykt, at útlát frá skipaferðslu í 2050 skal lækkast við 50 %. Enn er ósannlíkt, at skip, sum ferðast langt, kunnu leggja heilt um til varandi orku

ístaðin fyri at brúka olju. Men fleiri onnur smærri átøk eru neyðug:

- Ferjur hjá SSL á styttri teinum kunnu longu nú nýta elmotor. Tí skal greiða fáast á, hvørjir karmar skulu til og hvør kostnaðurin er, fyri at nýggjar ferjur á styttri teinum sum meginregla sigla við elorku millum oyggjarnar.
- Eins og við el-bilum og hitapumpum eiga vit eisini at gera mun á prísnum fyri orkunýtslu á sjónum. Grøn orka eigur at vera bíligari enn dálkandi orka.
- Larmur frá skipum í havnaløgum er til ampa fyri bæði djóralív og fólk. Krav skal vera, at skip, sum liggja við bryggju, skulu fáa streym úr landi heldur enn at brúka egnan ljósmotor. Tí skulu allar havnir eisini bjóða el-íbinding.
- Umhvørviskrøvini (sum m.a. áseta nýtsluna av tungolju) til skipaferðslu í føroyskum sjógvi skulu altíð í minsta lagi vera líka strong sum í grannalondum okkara.
- Vit skulu skipa karmarnar um fiskivinnuna soleiðis, at tann besti og mest effektiv raksturin fæst fyri einstøku aktørarnar.
- Tað er sera umráðandi at vit fáa so nágreinilig tøl fyri oljunýtslu sum gjørligt. Tí verður krav sett til, at fiskiskip føra logbók yvir oljunýtslu og bunkring - eisini í útlenskum sjógvi. Við hesum ber til at fáa eitt yvirlit fyri samlaðu oljunýtsluna, og sostatt ber

eisini til at síggja orkunýtsluna pr. kg av veiddum fiski.

Bakgrund:

Fiski- og flutningsflotin er orsök til meira enn helvtina av okkara orkunýtslu og CO2 útláti. Nógv kann gerast fyri at minka um útlátið og oljunýtsluna, men tað er ikki sannlíkt, at vit í Føroyum kunnu ganga á odda her. Tí hendan broytingin kemur fyrst og fremst í lag við menningini av meira umhvørvisvinarligum skipum og við nýggjari tøkni.

IMO hevur tó júst samtykt, at útlát frá skipaferðslu í 2050 skal lækkast við 50 %. Enn er ósannlíkt, at skip, sum ferðast langt, kunnu leggja heilt um til varandi orku. Men longu nú ber væl til at hava elriknar ferjur á styttri teinum. Harumframt er væntandi, at eftirspurningurin eftir t.d. flótandi natúrgassi (LNG) fer at vaksa skjótt komandi árin. Flótandi natúrgass sum brennievni er dýrari enn tungolja, men nógv betri fyri umhvørvið. Altjóða shippingvinnan nýtir umleið fimm mió. tunnur av olju um dagin, men við herdum umhvørvismálum hjá IMO er væntandi, at vinnan rímiliga skjótt fer at leggja um til dýrari, men reinari brennievni. Longu í dag ber til at útgera skip við "scrubbers", sum reinsa svávl úr roykinum. Harumframt ber til at hava sól- og vindorku til at reka el og smærri elektromotorar.

Fyri Javnaðarflokkinn er avgerandi, at vit undir Føroyum framhaldandi í minsta lagi hava somu umhvørviskrøv, sum grannalond okkara hava, soleiðis at skip ikki sleppa at dálka meira í føroyskum sjógvi enn aðrastaðni. Harumframt skulu hesi

uppskotini tryggja, at av- og umskipan av skipum við føroyskan kaikant ikki er til ampa fyri fólk. At enda skal landið hyggja at grønum loysnum (t.d. elriknum), tá nýggj strandfaraskip skulu keypast ella byggjast til styttru teinarnar.

6 Almennan grønan innkeyps- og byggipolitikk

Tað almenna skal ganga á odda í skiftinum til einar meira burðardyggar Føroyar. Almennir stovnar og starvspláss skulu í so stóran mun sum gjørligt keypa vistfrøðiligar, grønar vørur og tænastrur. Við hesum skapar tað almenna eisini ein eftirspurning og meiri støðugan marknað fyri umhvørvisvinarligar vørur. Tað almenna skal eisini ganga á odda við at bjálva og orkulýsa hús og bygningar fyri at spara orku. Tí setur Javnaðarflokkurin hesi mál fyri almenna geiran:

- Í minsta lagi 50 % av vørum, sum tað almenna keypir, skulu vera vistfrøðiligar og umhvørvisvinarligar. Harumframt skal einnýtis borðbúnaður og annað óneyðugt plast sum meginregla ikki keypast ella brúkast á almennum stovnum og arbeiðsplássum.
- Almennir stovnar og arbeiðspláss skulu skilja egið burturkast og lata tað til endurnýtslu eins og vanlig húsrhald gera tað.
- Tað almenna skal alt fyri eitt fara undir at bjálva og gera orkulýsingar fyri verandi almennar ognir og bygningar. Um tað almenna ikki sjálvt megnar at fígga arbeiðið, eiga vit at

kanna, um tað ber til at gera eitt samstarv við privatu vinnuna, sum kundi rindað fyri arbeiðið og fingið part av inntøkuni, sum tað almenna sparir í olju e.l. í eitt áramál.

- Tá tað almenna byggir nýtt, skal tað vera krav, at bygningurin verður bjálvaður og orkulýstur eftir nýggjastu tilmælum, og at bygningurin hevur grøna orkuskipan.
- Í minsta lagi 5 mió. kr. skulu setast av um árið til grønar hitaskipanir til verandi almennar bygningar. Málið er, at 33 % av almennum bygningunum verða hitaðir við grønar orku í 2023, í mun til 1 % í dag, mált eftir fermetrum.
- Játtanin til grønar orkuskipanir skal leggjast afturat játtanini til viðlíkahald hjá Landsverki, sum er 21 mió. kr. um árið fyri almennar bygningar. Tað er eisini neyðugt at eftirmeta játtanina til viðlíkahald, tí hon er alt ov lítil til bæði at fremja viðlíkahald og at gera almennum bygningarnar meira orkusparandi.
- Sparingarnar í útreiðslum frá bygningum, sum eru umvældir og gjørdir meira orkusparandi, skulu fella til Landsverk, sum so kann nýta hesar upphæddir til aðrar orkusparandi umvælingar.

Bakgrund:

Bygningar og sethús nýta nógva orku, serliga olju, til upphiting. Til ber at minka oljunýtsluna við at gera umvælingar ella við at skifta til grøna hitaskipan. Mált eftir fermetrum hava tó einans 1 % av almennum

bygningunum í dag grøna orkuskipan, og samlaði kostnaðurin fyri olju er umleið 20 mió. kr. um árið. Uppgávan er tiskil stór. Landsverk hevur eina játtan á 21 mió. kr. um árið til viðlíkahald, men upphæddin røkkur í veruleikanum ikki til viðlíkahald og at gera orkusparandi umvælingar. Sambært Orkupolitisku ætlanini hjá landsstýrinum kunnu vit koma langt við eini árligari játtan á 5 mió. kr. um árið til grønar orkuskipanir, soleiðis at 33 % av almennu bygningunum í 2023 hava grønar skipanir, í mun til 1 % í dag, mált eftir fermetrum.

Javnaðarflokkurin virkar fyri, at tað almenna gongur fremst á grøna økinum. Tí skal orkunýtslan hjá almennum stovnum og bygningum avmarkast og vera orkuvinarlig, og tí skal almenni innkeypspolitikkurin fylgja einum leisti, har lykklahugtøkini eru burðardygd, nýtslu-tilvit og endurnýtsla.

7 Grønar verkætlanir

Vit eiga at leggja dent á at stuðla grønum verkætlanum innan øki, sum vit í Føroyum hava serliga vitan um ella umstøður at ávirka. Hetta snýr seg í høvuðsheitum um gransking innan fiski- og alivinnu, orkusparing og framleiðslu, og innan umhvørvisvernd og vistfrøði. Javnaðarflokkurin virkar fyri, at grønar føroysk vitan hevur umstøður at granska og mennast í Føroyum. Tí leggja vit dent á trý verkætlanarøki, sum skulu stuðlast:

- Gransking innan fiski- og alivinnu skal mennast og stuðlast meira við atliti at okkara høvuðsvinum, sum

skulu gerast so burðardyggar og umhvørvisvinarligar sum yvirhøvur til ber. Harumframt er avgerandi, at vinnan og tað almenna samstarva um gransking, har tað er møguligt.

- Hvørt ár skulu 5 % av inntøkunum frá tilfeingisrentuni og 5 % av tøkugjaldinum í ein grunn, har til ber at søkja pengar til gransking innan fyri somu vinnuøki.
- Verkætlanir, sum snúgvá seg um alternativa orkuframleiðslu ella orkuloysnir, skulu somuleiðis stuðlast meira, soleiðis at vit fáa so nógv burtur úr orkunýtsluni, sum til ber.
- Stuðul til vistfrøðiliga mat- og grønmetisframleiðslu skal veitast í teimum førum, har mett verður, at verkætlanin kann minka um tørvin á innfluttum vørum, og í teimum førum, har vøran kann útflytast. Eitt dømi um hetta er háskúlatilboðið um vistgrøði á Sandoyinni, sum er á fígjarlógini.

Bakgrund:

Av øllum útlátsbólum í Føroyum er fiskiflotin tann størsti. Tí vil Javnaðarflokkurin virka fyri, at vit fáa ein nýmótans og orkuvinarligan flota, sum er minni enn í dag, men sum hevur eina effektivari veiðu. Fyri at rækka hesum eiga vit at stuðla verkætlanum, sum kunnu elva til minni oljunýtslu hjá flotanum við t.d. at menna minni orkukrevjandi veiðihættir, nýggja veiðiútgerð og reinsianlegg til dálkandi royk.

Næst fiskiflotanum er orkuframleiðsla og orkunýtsla á landi størsti útlátsbólurin.

Tí eru verkætlanir, sum ávikavíst minka orkutørvin, ella sum snúgva seg um alternativa orkuframleiðslu, avgerandi fyri at minka um samlaða orkutørvin og harvið útlátið hjá Føroyum sum heild.

At enda vil Javnaðarflokkurin virka fyri, at tað ber til at menna vistfrøðiliga mat- og grønmætisframleiðslu í Føroyum, umframt aðrar vørur, sum vit í stóran mun innflyta í dag.

8 Orkupolitikkur

At leggja um til grøna orkuframleiðslu er uttan iva munadyggasti mátin at minka um samlaða CO2 útlátið í Føroyum. Undir sitandi samgongu er sjøtul settur á grøna orkuskiptið, men uppgávan er stór, og enn er langt á mál. Við at miðsavna seg um orkuframleiðslu og nýtslu á landi ber til at fremja fleiri munagóðar íløgur. Javnaðarflokkurin virkar fyri:

- At ferð kemur á orkuskiptið við fleiri vindmylluútboðum, vatnorkuútbyggingum og við ílögum í battarí, goymsluskipanir (pumped storage) og við tíðini eisini í sólkyknulundir.
- At tað skal lona seg hjá einstaka brúkarinum at skifta dálkandi orkuskipanir út við grønar loysnir so sum hitapumpur og el-bilar.
- At vinnulív í størri mun leggur dent á grønar skipanir og at avmarka egnu nýtslu, og at tað almenna altíð gongur fremst við grønum orkuskipanum, nýtslutilviti og orkusparingum.

- At størri dentur verður lagdur á at framleiða og bera út kunningartilfar, soleiðis at brúkarin kann økja um sítt nýtslutilvit.

Bakgrund:

Samgongan hevur sett sær sum mál, at í 2030 skal øll elorka á landi koma frá varandi orkukeldum. Umframt 2030-málið er ætlanin, at í minsta lagi helvtin av upphitingini av sethúsum og bygningum skal verða grundað á varandi orku longu í 2025.

Í 2017 komu 51 % av elorkuni frá vatni og vindi. Vit eru sostatt væl ávegis innafyrir eløkið. Men omanfyri 90 % av orkuframleiðsluni kemur frá olju, og tað er haðani, stóra útlát okkara kemur. Oljan á landi verður í høvuðsheitum nýtt til upphiting, sum brennievni til bilar og til elframleiðslu. Vit hava 18.000 hús og bygningar í Føroyum, og einans umleið 2.000 brúka hitapumpu ella fjarhita til upphiting. Og einans umleið 100 el-bilar eru millum tey 28.600 akførini á føroysku vegunum. Skulu øll hesi øki leggja um til grøna orku í 2030, verður neyðugt at tvífalda elframleiðsluna úr 334 GWt í umleið 600 GWt.

Sostatt er langt á mál. Og sambært Orkupolitisku ætlanini hjá landsstýrinum skulu stórar íløgur til: samlaða íløgan í framleiðslu- og goymsluútbúnað fram til 2030 mett til á leið 2 mia. kr., meðan íløgurnar í elnetið verða mettar til 1,3 mia. kr. Afturat hesum koma privatu íløgurnar í grønar hitaskipanir, sum liggja um 150.000 kr. fyri hvørji hús, umframt mistar inntøkur frá MVG og avgjöldum á oljuúrdráttir.

Vit vinna tó eisini pening við grønarum umleggingum. Væntast kann, at árliga sparingin fyri oljuinnflutning verður millum 200 og 300 mió. kr., meðan økta elnýtlan gevur landskassanum umleið 84 mió. kr. í MVG um árið. Væntast kann tó, at orkutørvurin fer at halda fram at vaksa eisini eftir 2030. Tí er boðskapurin hjá Javnaðarflokkinum fyrst og fremst, at vit altíð skulu royna at minka nýtsluna, tí atgongdin til varandi orkukeldur ikki er óavmarkað.

9 Umhvørvisvernd og náttúruvernd

Vit liva bæði av og í náttúru okkara, og Javnaðarflokkurin vil altíð arbeiða fyri, at komandi ættarlið kunnu gera tað sama. Umleggingin til orkuframleiðslu úr varandi orkukeldum hevur við sær stór inntrív í náttúru okkara. Á firðum er dálkingin frá alivinnuni eisini ein avbjóðing fyri lív og lívfrøðiliga margfeldið. Vinnulívið má sleppa at virka, og umleggingin til varandi orkukeldur er neyðug. Men vit mugu skipa karmarnar soleiðis, at náttúran og lívfrøðiliga margfeldið ikki taka ov stóran skaða. Tí vil Javnaðarflokkurin arbeiða eftir hesum meginreglum:

- Nýtslan má niður á øllum økjum. Hetta skal verða meginreglan handan allan umhvørvispolitikk í Føroyum, tí tað er samlaða nýtslan, sum avger støddina á inntrivum í náttúru okkara. Kunning og vegleiðing til vinnulív og privat húsarhald skal styrkjast, og landið skal kanna, um CO2 avgjöld

á vinnulív og privata nýtslu kann ávirka atferð okkara.

- Vinnan skal hava greiðar umhvørviskarmar. Vit hava sæð, at tað samantikið er minni enn eitt ársverk sett av til at hava eftirlit við alivinnuni. Tað er alt ov lítið í mun til eina so stóra og viðfevnda vinnu.
- Vit hava sæð, at summir firðir verða minni dálkaðir av aling enn aðrir. Eitt yvirlit skal gerast yvir, hvørjar firðir eru egnaðir til aling.
- Fyri at tryggja at inntrivið í náttúru okkara verður so lítið sum til ber, skulu upplýsingar fáast til vega um, hvar tað ber til at gera útbyggingar og nýbyggingar í varandi orkuframleiðslu. Staðsetingin skal taka atlit at umhvørvinum, og upplýsingarnar skulu eisini vísa, hvørjar avleiðingar kunnu verða fyri djóralív, áir og annað á staðnum.

